

Nové knihy (5)

Nakladatelství Laichtrovo zasílá nám monumentální dílo *Dějiny nauk národohospodářských od doby fyziokratů až po naše dny*, jehož autory jsou proslulí odborníci francouzští *Charles Gide* a *Charles Rist*. (Dva díly překladem Jana a Milady Koudelových; stran XXIV + 468 a XII + 497.) Dílo toto vyšlo v Laichtrově Výboru nejlepších spisů poučných jako jeho kniha 41; byl nám slíben posudek odborný o něm.

Totéž nakladatelství vydalo v Otázkách a názorech *Maurice Maeterlincka Smrt* (přeložil Jan Kubišta; stran 148, za K 2,60). Znamý básník belgický a myslitel monistického rázu napsal tu řadu statí o záhadách záhrobných a různých hypotézách snažících se rozřešiti je, které budou čteny horlivě zvláště nyní — půda pro úvahy a dohady tohoto druhu jest dnes připravena, jako nebyla posud nikdy, a na vzrůst spiritismu můžeme se připravit jako na přirozený doprovod hrůzných dějů válečných.

Mezi své Pěkné knihy pro mládež zařadil též nakladatel ruskou knížku *S. A. Pospělova Ve sněhu východní Sibíře* (stran 170, za K 1,80; přeložil Jindřich Veselovský; s 18 obrázky).

U Otty vyšel 11. svazek *Sebraných spisů Zikmunda Wintra*, obsahující řadu obrázků *Ze starodávných radnic* (řada I; stran 334); dále vydány tam *Karla Maška* povídková sbírka *Pestrý záhon lásky, hněvu a smíchu* (stran 331, v Lacině knihovně národní) a *Tré povídek Elizy Orzeszkové* (přeložil Adolf Černý; Světové knihovny číslo 1275-77).

Nejmenovaný autor, pravděpodobně kněz katolický, vydal v Pelhřimově *Vigilie velikého dne* (L. P. 1917, stran 68), v nichž výkladem Zjevení sv. Jana a z různých událostí dobové kulturních dopočítává se příchodu Antikristova, konce války světové, posledního soudu... Také příznačný zjev dobový.

F. Topič posílá nám novou knížku lyriky *Dykovy Noci Chiméry* (stran 103, za K 3,60). Jest to první číslo nové sbírky veršovaných prací Hovory s básníkem, redigované Jaromírem Boreckým. Pořadatel praví, že vzorem jeho knihovny jsou Poetické besedy, vydávané v osmdesátých letech 19. století Janem Nerudou.

Tamže vydal *Antonín Macek Listy k srdci*, Essaye z roku 1916 (stran 60, za K 1,20). Název „essaye“ jest poněkud náročný pro tyto feuilletony, z nichž většina tuším byla otištěna v Zlaté Praze. Jsou to ušlechtilé články rozjímavého rázu, namířené proti materialistickým pověrám naší doby, proti ateismu srdce a duše, bojující za kulturu na podkladě nábožensky spiritualistickém, psané s pěkným rozhledem po moderní tvorbě básnické a myslitelské a jazykem většinou ryzím a místy i prosvíceným nebo prožehnutým paprskem básnickým. Jen se substantiválním užíváním přídavných jmen středního rodu nemohu se smířiti. „Zpětná cesta od skvělého k morálnímu je nesmírně těžká“, čtu na str. 39. Zní mně to jako otrocký překlad z němčiny. Das Prächtige, das Blendende, das Moralische! Proč neřiči od skvělosti k morálnosti? Odtážitost a pojmovost vyjadřujeme přece podstatnými jmény tohoto zakončení zcela jasně a rozhodně.

Nákladem Dědictví Komenského *Jaromíra Johna Listy z vojny, jež psal jsem svému synovi* (stran 106). Jest to sedm polopovídek poločrt, jež posílá z pole svému synkovi otec, důstojník vozaťajský, nejprve ze Srbska, pak z Makedonie, posléze z Prahy z nemocnice vojenské.

Příspěvek k literárním mravům českým

V poslední Zlaté Praze oznamuje její redaktor *Gustav Pallas* novou veršovanou sbírku *Hovory* básníků způsobem, jenž vyžaduje si několika poznámek. Předně: jméno redaktorovo, Jaromíra Boreckého, i jména přispívatelů (Dykovo, Klášterského, Šimánkovo, Rokytovo, Wojkowiczovo, Wenigovo, Boreckého) napovídají prý, že nová sbírka jest opravdu schopna „navázati na velkou tradici Nerudovu“. *Takto* smí psáti nakladatel ve svých prospektech, ale píše-li tak literární kritik v kritické rubrice, jest to literární neoprávdovost, která vynucuje si protestu. Prostá věcná pravda jest, že ve sbírce *Hovory* básníků vydána byla posud jediná slušná sbírka lyrická, Dykovy *Noci Chiméry*, ale ostatní uvedená jména neopravňují k něčemu než k vyčkávané rezervě a nejméně již opravňují k naději, že dovedou pokračovati v tradici nerudovské; ano, mnohé citované jméno jest bezesporně hluché a mrtvé pro živý umělecký a básnický vývoj dneška: náleží typickému včerejšku, který nemá zítřka. Po druhé: velebení sotva narozené sbírky Topičovy bylo p. Gustavu Pallasovi zámlkou k útoku na existující obdobnou sbírku *Zlatokvět*, jež dokázala již, a ne pouze prospekty, nýbrž řádkou knih, že svůj úkol opravdově plní, vyšly v ní knihy Dykovy, Neumannovy, Theerovy, Šramkovy, v nichž jsou básně náležející k nejlepším, co máme posud v lyrice. A to jest cosi lidsky zahanbujícího a literárně pokořujícího! Až *tam* dovede sestoupiti literární mstivost a zášť! Pan Pallas dovedl v literární mstivosti pohřbiti, ovšem pouze na papíře, *Zlatokvět* jen proto, že nakladatelem jeho jest člověk, který jest členem nakladatelského družstva *Kmene* — listu, jenž ztratil přízeň p. Pallasovu proto, že upozornil kriticky na některé jeho literární hříchy. Pan Pallas dovedl psáti o *Zlatokvětu*, jako by byl „zašel úbytými již po třetím či čtvrtém svazečku“, ačkoliv nakladatelství ohlásilo několikrát, že má vytištěny tři významné svazky nové: *Theerův*, *Dykův*, *R. Krupičkův*, které se opozdily jen proto, že není dokončena jejich vyzdoba knižní! Je pravda, že čin p. Pallasův a jeho mravní úroveň není, žel, v dnešním literárním životě českém nic osamocené; ano, *takovými* zbraněmi bojuje se dnes proti nepohodlným lidem: lži, urážkou, překrucováním, lstí a kletvou; ale přesto nebo snad *právě* proto, pro svou typičnost, stojí za to, aby byl zaznamenán. Mluví se v poslední době o českém obrození a znovuzrození; odvážné politické naděje vlní se hrudi národa jedva volně dýšícího, když byly spadly svírající obruč a okovy; a tato doba jedinečné krásy, nové národní jaro, po němž doufáme všichni v příchod národních žní, jest skončeno nízkými štvanicemi záští a zloby, útkem a dráčstvím, řáděním násilníků a lstivců. V ústech obracejí farizeové neustále jméno Husovo, Jeronymovo, Chelčického a jiných heroů národních až do Smetany a Nerudy, ale

jest to jen planá pohra větru s prázdnou plevou. To, v čem shodli se všichni tito geniové, poslední obsah jejich tvorby a smysl jejich poselství, že totiž mravní a ideové oprávnění k existenci má jen *národ spravedlivý*, to jest *bratrský k sobě*, v němž není utiskovatelů ani utištěných, v němž každému *přáno jest jeho vnítrní pravdy*, jest zcela cizí farizejskému plemeni ještěřícímu, které vylézá ze svých úkrytů a děr nyní po válce nezměněno, neporušeno, neobrozeno strašnými ději posledních tří let. —

Nejsem k p. Borovému v nijakém poměru závislosti — nejím jeho chleba a nezpívám jeho písně; můj vztah k němu jest vztah volného muže k volnému muži. Vydá-li věc neuměleckou nebo umělecky pochybenou, odsoudím ji první ve Kmeni, jak jsem již dokázal a dokáži doufám ještě. Ale tato nezávislost opravňuje mne i k tomu, abych zastal se toho, co podniká nebo podnikl umělecky hodnotného a významného. A tak jest po mém přesvědčení v první řadě jeho Zlatokvět sbírka, na niž mohl by býti hrdý národ i mnohem větší, než je národ český. Edice děl vnitřní básnickou hodnotou významných a přitom vnějškovou formou knižní, tiskem, výpravou, vazbou, jedinečně celistvých ve svém písničném, vyřiběném vkusu. Pan Borový, mladý, nezakotvený nakladatel, cítil povinnost opatřiti si něco, bez čeho obcházejí se, ke své hanbě a ke škodě výtvarné kultury české, i staré milionové české závody nakladatelské: toto něco jest v tomto případě člověk, živý člověk, a sluje odborným výrazem *grafik*. Jest to *uýtvarný umělec*, který stará se o vnějškový ráz knihy od první stránky do poslední, kreslí frontispice s předádkou, jako bdi v tiskárně nad sazbou i tiskem, volí papír i typ, upozorňuje na řemeslné nedokonalosti nebo poklesky a neopouští knihy dříve, pokud neprestoupila prahu dílny knihařské. Zásluhou p. Borového, který bude mnoho vážiti před budoucností, jest, že hledal a našel si hned od počátku takového grafika, *opravdového umělce*, a našel si, nemýlím-li se, ihned takové grafiky tři, a vesměs umělce opravdové: Brunnera, Kratochvíla a Kyselu. Jejich dílo charakterisovat nebo posoudit není zde mým úkolem — to bude náležeti jednou výtvarné historii; mně náleží zde jen upozorniti spravedlivou a slušnou přítomnost na to, že tato dobrá tradice Borového, aby totiž kniha básnická byla objektem i výtvarně hodnotným, začíná býti v poslední době více méně šťastně nebo nešťastně *napodobována*. A jednou z takových napodobenin jsou i Hovory básníků, jako jest napodobeninou edice Jitřní lov Jana Vrby u Vilímka. Nebo vidali jste snad před Borovým, aby některý nakladatel — rozuměj nakladatel z profese, ne nakladatel soukromník — vydával *takto* verše mladého českého veršovce? Budiž přáno všemu tomuto podnikání z daru, úměrného k jeho umělecké opravdovosti a jadrnosti; ale ubijeti *iniciátora a původce hnutí* a vytrubovati reklamními fanfárami napodobitele, jak činí v Zlaté Praze p. Pallas, — jest tu snad „navazovati na velkou tradici Nerudovu“? Anebo skromněji: jest to jen prostě slušné a spravedlivé?

Sociální stránka literatury (I)

S tímto názvem uveřejňuje *Viktor Dyk* pozoruhodný feuilleton v poslední České demokracii. Vrhá se tu příšerné světlo do hospodářských poměrů moderního českého spisovatele, kolem nichž chodí česká veřejnost s očima úmyslně zamhouřenýma. Viktor Dyk praví ve svém článku:

„Uvažujme trochu o sociální stránce literatury, o jejím hodnocení hmotném u nás.

Znalce hospodářských poměrů překvapí podivuhodný zjev: v půlstoletí, jež značí ohromný hospodářský převrat, nezměnilo se nic na řádkovém honoráři spisovatele. Honorář, který se platil před půlstoletím, je běžný ještě dnes. To znamená, že honorář za půlstoletí strašně klesl: stejný peníz neznamená stejnou hodnotu. V rozpočtu časopisů honorář spisovateli hraje úlohu naprosto podružnou.

Přejdeme k honoráři archovému. Kniha není na tom lépe než báseň, povídka, článek. Honorář knižní řídí se přirozeně počtem výtisků vydaných, event. počtem vydání. Je to jediný pevný základ úvah, poněvadž těžko jinak kontrolovati smlouvy autorské. Nepopiratelnou skutečností je, že průměrně kniha mnohem řídkěji a později dočkává se nového vydání u nás nežli u jiných národů. Uvedu doklad z vlastní své literární činnosti, poněvadž tam mohu být nejpřísnější. Prvé mé knížky, vyšlé v Moderní revue, vydány v omezeném počtu výtisků a nemohou se bráti za měřítko; počnu knihou *Hučí jez*, jež vyšla před čtrnácti lety u Hejdy a Tučka, může tedy znamenati případ poučejší. Kniha vydána roku 1903 v běžném nákladě. Po čtrnácti letech není rozebrána.

Hučí jez je knihou próz. Tvrdívá se, že prózy jsou v praxi nakladatelské artikl méně ceněny než román. Nuže, všimněme si románů Konec Hackenschmidův a Prosinec. Vyšly roku 1904 a 1906. Oba vzbudily značnou pozornost, hluk, polemiky. Bylo to, co možno zvat s hlediska nakladatelského slušným úspěchem. Roku 1917 není rozebrán ani Konec Hackenschmidův ani Prosinec. Roku 1905 vydal jsem knihu *Satiry a sarkasmy*. V patnácti stech exemplářích byla kniha tištěna, v nákladu menším než knihy předem uvedené. Roku 1917 není mi známo, že by byla kniha vyprodána. Chcete-li vypočítat honorář autorův, znásobte počet archů třiceti, čtyřiceti nebo šedesáti korunami.

Mohl bych tak pokračovati.

Uvádím-li sebe, mám pro to dvojí důvod: předem že zde mohu přísněji posuzovati fakta, vím, jaký v smlouvě nakladatelské ustanoven počet výtisků; dalsí však důvod je, že zrovna osud mých knih je asi průměrným osudem. Nepochybně byli autoři a knihy, kteří a které měli na trhu knihkupeckém úspěch větší; nepochybně jsou však také autoři, kteří šli na odbyt mnohem hůře. Znamená to tudíž, že *autor* hodně v Čechách známý po činnosti více než dvacetileté nemůže očekávat, že by průměrný náklad dvou tří tisíc výtisků v době pěti deseti let se rozebral. Česká literatura nestojí v směru tomto pouze na úrovni národů větších, což je přirozené, ale nemůže se měřiti ani s národy menšími, jako je na příklad dánský.

Všimněme si otázky divadelní. Může divadlo nahradit, čeho literatura dáti nemůže? Uvažujme. Vezměme za základ úvahy kus provozovaný na prvé naší scéně, na Národním divadle.

Základ honoráře je pevný: za celovečerní kus 400 K za premiéru, 200 K za reprisu. Pro další reprisy procenta. Kus normálně obehnaný vynesé autorovi okrouhle 1000 K. Kus, který vynesé 2000 K, znamená už neobyčejný, zvláštní úspěch. Přihodí se však také, že kus celovečerní vynesé 650 K, jako se přihodilo Poslovi; přihodí se dále, že divadlo odmítne kus.

Stane-li se tak, jako se přihodilo mému Zmoudření dona Quijota, může navázati styky s divadlem Vinohradským. Toto nesubvencované divadlo ovšem nemůže býti nebezpečnou konkurencí Národnímu divadlu po stránce honorářové. Zmoudření dona Quijota dočkalo se na divadle Vinohradském značného počtu repris, a ho-